

Vzpomínky na Slovenskou búdu

B. Petráková, ZVUK, podzim/zima 2017.

Slovenská búda v Luhačovicích byla od roku 1906 téměř celých 100 let oblíbeným cílem mnoha návštěvníků, pacientů i obyvatel Luhačovic. Architektonicky pozoruhodná stavba patřila do komplexu budov postavených podle návrhu Dušana Jurkoviče. V búde, jež sloužila jako ubytovna a restaurace, se v první polovině 20. století pořádaly významné společenské akce s politickým dosahem. Byla symbolem setkávání Čechů a Slováků i místem lidové zábavy. Během své existence prodělala mnohé necitlivé zásahy. Stala se z ní tančírna a původní interiér a mobiliář se změnil. Přesto byla pro svou atmosféru a příznivou polohu ve svahu nad lázeňským údolím vždy vyhledávaná. Říkalo se: Kdo nebyl na búde, nebyl v Luhačovicích.

Původní název stavby byl Slovenská búda. Do období první republiky vstoupila búda pod změněným názvem, který nesla až do svého konce a jenž dodnes přežívá v povědomí pamětníků. Přejmenování na „Slovácká“ bylo důsledkem změny majitele – od slovenského vinařského obchodního družstva ze Skalice, zaměřeného na prodej skalického vína, odkoupil búdu restaurátér Antonín Drtílek a rozvinul zde své podnikatelské aktivity. Protože Drtílkovo podnikání se stalo rušivým prvkem lázeňského údolí, usilovala lázeňská společnost o odkoupení budy. Po směně pozemků mezi lázeňskou společností a Drtílkem, který na získané parcele pod pramenem Aloisky postavil monumentální hotel Palace, se stal ve druhé polovině dvacátých let nájemcem budy v majetku lázní Adolf Jahoda. Slovácká búda přešla po roce 1948 ze soukromých rukou pod správu Restaurací a jídelen, v devadesátých letech 20. století prošla restitucí a několikrát změnila majitele. V prosinci 2002 búda do základů vyhořela. Přes podezření na pojišťovací podvod nebyl pro nedostatek důkazů nikdo obviněn. Na místě Slovácké budy dnes zeje spáleniště. Připomeňme si krátce její historii.

Její autorem byl slovenský architekt Dušan Samuel Jurkovič. V roce 1901 přijal nabídku Františka Veselého na vybudování moderních česko-slovenských lázní v Luhačovicích. Do roku 1907 Jurkovič v Luhačovicích realizoval devět původních staveb a pět objektů přestavěl. Jurkovičova přestavba Janova domu z roku 1902, přejmenovaného v roce 1948 na Jurkovičův dům, se stala nejznámější budovou místních lázní. Janův dům byl na lázeňském náměstí zpočátku doplněn Jurkovičovým hudebním pavilonem a přístavbou verandy lázeňské restaurace. Bývalý kuchyňský dům přestavěl Dušan Jurkovič na vilku Chaloupku, která se stala na mnoho let obydlím správce lázní Cyrila Holubyho, blízkého spolupracovníka F. Veselého a dalšího z mnoha Slováků, kteří se významně podíleli na vzniku a realizaci myšlenky československých lázní v Luhačovicích. V roce 1902 vyrostly ještě Říční a sluneční lázně, které se později dočkaly několika úprav. V komplexu s budovami Vodoléčebného ústavu,

novostavbou Jestřabí z roku 1903 a hudebním pavilonem, přeneseným později z náměstí, vytvořily působivý závěr lázeňského údolí. U pramene Janovky postavil Jurkovič odlehčené, korkem obložené Inhalatorium, v jeho blízkosti stála přízemní hrázděná Polenkova restaurace. Působivý dřevěný pavilonek lázeňské Mlékárny byl zbourán roku 1926. Z roku 1903 pochází vilka Vlastimila, Jurkovičova soukromá realizace pro lázeňského topiče Pospíšila. V jejím těsném sousedství v dnešní ulici Betty Smetanové postavil o čtyři léta později vilu Valašku.

V roce 1906 odkoupil architekt Dušan Samuel Jurkovič pozemek na Malé Kamenné a umístil zde Slovenskou bídu ve stylu tradičních vinných sklepů. Stavbu, jako mnoho dalších, realizovala stavitelská firma Františka Nováka z Vizovic. V roce 1911 byla bída podle Jurkovičova návrhu rozšířena. Bídu spravovalo vinařské obchodní družstvo ze Skalice. Slovenská bída, později přejmenovaná na Slovákou, měla mimořádný význam pro kulturní a společenský život lázní. Již samotný její vznik v Luhačovicích manifestoval myšlenku československé vzájemnosti. Slavnostního otevření Slovenské budy se zúčastnila početná slovenská výprava. Bída byla místem setkávání a porozumění, ale také prostorem, kde Slováci formulovali své potřeby vymanit se z maďarského útlaku:

Slovenská bída

*Pred rokom kde bola hlina, hruda,
slovenská tam dnes už stojí „bída“,
pred rokom kde nečut' bolo slova
slovenského, teraz Slovákova
pieseň zneje, vznáša sa a prúdi
zo stiesnenej, lež vieriacej hrudi,
že bars zloba svoju päst' vypína:
tužie, mocnie naša Slovenčina!*

*Pred rokom, kde bola hlina, hruda,
slovenská dnes vypínaš sa „bída“,
malá sice, skromného základu,
budúceho lež múr Velehradu,
ranená kde duša v krutom boji
nájde balzam, a sa uspokojí
v presvedčení, že udre hodina,
zvít'azit' že musí Slovenčina!!*

Tak zní první zápis v pamětní knize Slovenské budy z 16. srpna 1906. Pod básní je podepsán Rehor Uram Podtatranský, jeden z mnoha slovenských umělců a příslušníků obrozenecké inteligence, kteří Slovenskou bídu na počátku 20. století často navštěvovali. Patřil k nim například Svetozár Hurban

Vajanský, Pavol Mudroň, Pavol Orzság Hviezdoslav, Janko Jesenský, sourozenci Markovičovi, rodina Makovických a další. Do luhačovických lázní však Slováci jezdili už dříve. Jedním z důvodů byla příhodná poloha na moravsko-slovenském pomezí. S Luhačovicemi byla dlouhodobě propojena i rodina Jurkovičova. Juraj Jurkovič, notář z Brezové pod Bradlom, účastník revolučního hnutí v roce 1848, je navštívil během 19. století téměř padesátkrát, často se svým přítelem, skalickým kanovníkem Pavolem Blahem, strýcem lázeňského lékaře Pavola Blaho. Luhačovice navštěvovali i další členové rodiny. Tři z dětí Juraje Jurkoviče, prostřední syn Dušan a dcery Emilie Boorová a Anna Jurkovičová, zasvětily Luhačovicím mnoho let svého života. Dušan Jurkovič jako architekt a spoluvůrce myšlenky moderních slovanských lázní, jeho sestry zase trávily mnoho sezón jako správkyňe a hospodářky na Slovenské búde. Mladší Anna Jurkovičová zde nabízela slovenské lidové výšivky. Emilii připadla úloha hospodyně, kterou i se skromným personálem zvládala na vysoké úrovni. Hostům se zde podávalo skalické víno. Vyhlášená byla zdejší kuchyně, která poskytovala především slovenské lidové speciality jako skalické zázvorníky a trdelníky. Jak dosvědčuje óda na trdelníky, zapsaná pražskými hosty v pamětní knize 9. června 1909, byli návštěvníci slovenskou kuchyní uchváteni:

Trdelníky

*Až zas v Praze jen rohlíky s kávou budem pojídat,
budem na vás, „trdelníky“, budem na vás vzpomínat.
Budem často po vás toužit, budem po vás touhou lkát.
Trdelníky! Trdelníky! Vy jste byly Delikát.*

Nejenom víno a strava, ale také hudba a zpěv dělaly ze Slovenské budy vyhledávané místo. Hornáčtí hudci z Velké na Veličkou, vedení pražským studentem Jiřím Hudečkem anebo myjavští Dudíkovci zde pravidelně bavili hosty svými produkcemi. Duší Slovenské budy byl Pavel Blaho, skalický lékař, veselý, obětavý a oblíbený člověk a nadšený zpěvák slovenských lidových písní. Posezení na búde končila často až v ranních hodinách. Mnozí současníci vzpomínali na to, jak se Blahův hlas nesl z Malé Kamenné do údolí, když zahlaholil některý ze svých oblíbených nápěvů. Na západním Slovensku Blaho kromě lékařské praxe pomáhal zřizovat nejrůznější spolky, hospodářská družstva, knihovny, vydával noviny. Jeho snahou bylo vymanit Slováky z kulturní a hospodářské zaostalosti, zbavit je pasivity a izolace. Angažoval se v politice. Letní sezóny od roku 1903 až do roku 1918 trávil v Luhačovicích jako lázeňský lékař, jezdila sem za ním i manželka s dětmi i množství slovenských přátel. Od počátku dvacátého století se zde scházeli zprvu na soukromých, později veřejných jednáních o budoucnosti slovenského národa mezi ostatními Slovany. Od svého vzniku se místem těchto schůzek stala Slovenská búda.

*Luhačovice – kus ráje na zemi, kde se každý Slovan doma cítí. Kéž se stanou
brzy střediskem všech Slovanů, lidí dobré vůle! A co o tobě říci, ty milá
„slovenská búdo“? Tvůrce tvůj vyhledal ti krásné místo, odkud viděti na
Slovensko, na hrdé vrcholy Karpat, jako bys tu stála na stráži. Jsi tak prostá a
líbezná, milo a útulno je pod tvou střechou, kde vládnu upřímné, vzácně dobré
a ušlechtilé duše: sestry Slovenky. Nelze zapomenouti blahých chvil tam
prožitých. Tklivě dumné písně slovenské tu zpívané zapadly mi do duše,
roztesknily i rozveselily ji, zvuky jejich se linou se vůkol. Kéž získávají bratřím
slovenským hojných přátel, přátel takových, jako máš búdo milá v onom, jenž
Blaho zván, vše co slovo „blaho“ obsahuje, rád, s nadšením a vzácnou
obětavostí rodným bratřím dává!
5. 9. 1908, Karla Černá, Praha*

Od roku 1908 do roku 1913 se v Luhačovicích každoročně pořádaly česko – slovenské porady spolku Československá jednota. Šlo o nejvýznamnější setkání v československých vztazích před první světovou válkou. Jejich hlavním iniciátorem byl Josef Rotnagl, jednatel Československé jednoty v Praze. První porady byly důvěrné, omezené na vybrané a pozvané osobnosti. Jejich záměrem bylo probuzení a organizace kulturní a hospodářské spolupráce. Od roku 1911 došlo díky politickým přesunům ke změně a představitelé Slováků se Luhačovických porad mohli zúčastnit oficiálně a veřejně. Důvěrné porady byly doplněny veřejnými projevy a manifestačními slavnostmi, které zdůrazňovaly potřebu kulturního sjednocení Čechů a Slováků, vznikla zde idea jednotného československého národa, probíraly se i národohospodářské otázky. Přestože se na luhačovických poradách do první světové války veřejně neprobíraly politické otázky, měly tyto porady i politický dopad.

*Na búdě, kde víno čepí statný Blaho,
Slovák výtečný, je útulno, ne draho,
Slováci tu tráví mnohou chvíli
a ti vždy jsou upřímní a milí,
ó kéž by už lid ten, naši bratři,
dosáh od Boha už, co mu patří.
Svobodu, již lítý Maďar drtí,
pokud síla práv jej neuškrť!*

*Zdráv buď pod Tatrami, lide jarý,
pomsta boží přijde na Maďary,
zahlaholí písně tvé i naše,
jak za Trenčanského Matiáše,
jen až bude každý, co nám draho,
zastávat a bránit jako dr. Blaho!*

Adolf Heyduk s manželkou Emilií 26. srpna 1909

Pamětní kniha Slovácké budy zaznamenává srdečnou atmosféru Luhačovic na počátku dvacátého století. Zachycuje množství událostí, jmen známých i neznámých hostů, nejrůznějších vážně míněných manifestů i nezávazných „ovíněných pozdravů“. Jako jedni z prvních v září 1906 se sem podepsali například František Mareš (bratranec ředitele lázní Františka Veselého a dlouholetý ředitel brněnské Vesny) a Josef Merhaut se ženou: *Sedíme v búde poprvé. Za nepřítomnosti hospodářů, když jsme se byli vloupali oknem, bez nápojů.* Najdeme zde podpis Camily Urvákové, Evy Vrchlické, Cyrila Holubyho, Marie Calmy Veselé a Františka Veselého, Antonína Václavíka a desítek dalších osobností. Scházeli se zde Bratři Úprkové i bratři Mrštíkovi, Antoš Frolka, František Pečinka, Stanislav Lolek a mnoho dalších významných výtvarníků i literátů.

Od paní Gizely Blahové převzala pamětní knihu Jurkovičova rodina, která ji roku 1963 odevzdala luhačovickým lázním. Dnes je pamětní kniha uložena v Moravském zemském archivu a je jednou z mála hmatatelných památek na legendu, kterou se Slovácká buda bezpochyby stala. Její vyhoření není ztrátou jen pro Luhačovice, ale pro všechny Čechy a Slováky.